

РЯТІВНИК СПАДЩИНИ

Григорій САНЬЧ

Завдяки твердій позиції Миколи МАКАРЕНКА були збережені унікальні споруди і місцевості України

У лютому цього року виповниться 140 років з дня народження археолога, мистецтвознавця, музейного діяча, великого земляка і українця Миколи Макаренка. Дослідники схиляють перед ним голову, бо він був кристально чистим, зі своєю позицією і поглядами. За це і постраждав. Його тричі арештували, а у 1938 р. розстріляли

З Роменської землі

Народився Микола Макаренко у мальовничому селі Москалівка на Сулі Роменського повіту Полтавської губернії (з 1939 р. - Роменський р-н Сумської обл.). Навчався у Лохвицькій гімназії, у Петербурзькому центральному училищі технічного малювання та у Петербурзькому археологічному інституті. Завдяки винятковим здібностям і працьовитості Миколи його невдовзі рекомендували на роботу до найбільшого в світі музею - імператорського Ермітажу. Згодом

ФОТО З АРХІВУ

▲ РЯТІВНИКУ І НАУКОВЦЮ. Влітку 1997 р. на брамі Михайлівського Золотоверхого монастиря було відкрито меморіальну дошку з бюстом Миколи Макаренка

ДОСЬЄ

МАКАРЕНКО МИКОЛА ОМЕЛЯНОВИЧ (4 лютого 1877- 4 січня 1938) -

український археолог і мистецтвознавець. Досліджував Софійський собор, пам'ятки Київської держави, Києво-Печерської лаври, Михайлівського Золотоверхого собору. Брав участь у археологічних розкопках Ольвії, Спаського собору в Чернігові, Крейдичанського комплексу поблизу Сум, Маріупольського могильника. Професор Української державної академії мистецтв і Одеського художнього інституту. Директор музею мистецтв.

Працював у Роменському музеї. Особисто і з власним надписом подарував музею чотири книги, що зберігаються у його фондах.

◀ ГОРДИЙ І ЗНАНИЙ. Микола Макаренко ще довго залишатиметься взірцем для

нашого земляка обрали дійсним членом Російського археологічного товариства, імператорського товариства археологів, Українського наукового товариства та почесним членом багатьох губернських архівних комісій.

З утворенням Української Народної Республіки Микола Макаренко залишив обжитий Петербург і поспішив до Києва. Незважаючи на політичну нестабільність і тяжкі матеріальні умови, вчений інтенсивно працював у науковій сфері, зокрема професором щойно відкритої Української академії мистецтв в Інституті народної освіти. З 1920 по 1925 р. він був директором Київського музею мистецтв, провів титанічну роботу щодо повернення музейних експонатів, вивезених у 1915 р. до Москви та Петербурга. Він брав участь в організації та поповненні

краєзнавчих музеїв у Ромнах, Прилуках, Сумах, Донецьку, Луганську, Маріуполі, Чернігові.

«Учасник повстанческой організації»

Український період наукової діяльності вченого в умовах тоталітарного режиму і важкого матеріального становища не виправдав сподівань Миколи Макаренка. «Бюрократично-командна система його, як і інших науковців, переслідувала і принижувала, - розповідав дослідник Дмитро МАКАРЕНКО. - Несправедливо розподілялися фонди на наукові дослідження. Не було власного помешкання, і доводилося жити по квартирах та у приміщенні музею. До всього цього додалося сімейне горе: під час наукових досліджень під Прилуками трагічно загинув

його єдиний син. Та найбільше тривожив професора геноцид щодо українських вчених, культури, пам'яток зодчества. Всюди з керівних посад усували справжніх фахівців своєї справи і насаджували партійців».

У зв'язку з перенесенням столиці з Харкова до Києва, у 1934 р. комуністичні провідці вирішили збудувати найбільший у Європі урядовий центр. Для цього вони обрали найзлочинніший варіант, згідно з яким планувалося знесення Трисвятської церкви,

Михайлівського Золотоверхого собору, дзвіниці та частини будівель Софійського собору, пам'ятника Богдану Хмельницькому та інших споруд. Микола Макаренко в усі наукові інстанції СРСР розіслав листи з проханням відхилити розбудову урядових споруд на місці соборів. Написав і самому Сталіну, вважаючи, що вождь не знає, що творить на периферії місцева влада. Серед дев'яти членів комісії Макаренко був єдиний, хто не поставив свого підпису за руйнацію Михайлівського Золотоверхого собору.

Цей акт Миколи Омеляновича був початком його життєвого кінця. Непокірного Макаренка знищували поступово. Проти нього було організовано три слідчі справи. У обвинувачувальному висновку від 26 квітня 1934 р. зазначалося: «... Макаренко включився в кампанію, нанятую націоналістическими елементами против снесення Михайловского монастыря и постройки на его месте здания правительства».

В Казані, куди був засланий Микола Макаренко на три роки, його заарештували вдруге і засудили на три роки виправно-трудових таборів. Та не минуло й восьми місяців після другого арешту, як його заарештували утретє. В'язня з України, який перебував у

таборі Томська «без определенных занятий», звинуватили як «участника кадетско-монархической повстанческой организации «Союз спасения России», имевшей своей целью свержение советской власти путем вооруженного восстания». Вирок був фатальним - найвища міра покарання. Через 10 днів, 4 січня 1938 р., Миколу Макаренка розстріляли. ■

У науковому доробку Миколи Макаренка понад 150 праць з мистецтвознавства, музеєзнавства, археології